

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Олег Бояринцев

Глухів

Аналізуються досвід та перспективи розвитку таких форм патріотичного виховання молоді, як пошукова діяльність, краєзнавство, створення та забезпечення належного функціонування музеїв, спортивних організацій тощо; відзначається роль молодіжних клубів та міжнародних контактів молодіжних організацій.

Ключові поняття: молодь, культура, громадські організації, патріотичне виховання.

Позитивні тенденції в розвитку сучасного молодіжного руху в Україні, не виключають наявності внутрішніх протиріч та резервів для подальшого розвитку. У зв'язку з цим є логічним і актуальним є завдання пошуку ефективних форм та методів участі молодіжних громадських організацій у патріотичному вихованні молоді. Традиційно найбільш розповсюдженими серед них [3, 87] є: пошук, збір, фіксація, систематизація, зберігання та публікація документів, листів, спогадів, біографічних, історичних та етнографічних матеріалів; пошук, зберігання та повернення до наукового та культурного обігу археологічних знахідок, історичних та культурних пам'яток, творів мистецтва, предметів старовини та народного побуту; проведення громадсько-політичних акцій (мітингів, демонстрацій, зборів, днів пам'яті тощо) спрямованих на привернення уваги до проблем збереження культурно-історичної спадщини, української мови та традицій, присвячених певним історичним датам, видатним діячам історії та культури; організація наукових та культурно-мистецьких заходів – конференцій, симпозіумів, форумів, фестивалів, конкурсів, концертів, виставок; інформаційно-освітня робота (особливо, серед молоді): навчання рідній мові, народним традиціям, популяризація фольклору, історичних знань (зокрема через залучення ЗМІ); краєзнавча робота, розвиток місцевого туризму, створення народних музеїв тощо; збереження, розвиток та популяризація мови і традицій національних меншин; розвиток міжрегіональних та міжнаціональних культурних зв'язків.

Розглянемо найбільш важливі з них детальніше. Серед означених напрямів значне місце в діяльності молодіжних громадських організацій посідає *пошукова робота*. Так, Ю. Поліщук, аналізуючи діяльність Спілки молодіжних організацій України, важливим соціально-педагогічним аспектом її діяльності вважає пошукову роботу. Основна організуюча роль тут належить Асоціації молодіжних пошукових об'єднань «Обеліск» та Українському фонду пошуку. До своєї роботи, участі в пошукових експедиціях, до створення куточків, кімнат і музеїв Пам'яті ці молодіжні об'єднання залучають також і членів Асоціації учнівської молоді України, що надає зазначеним акціям патріотично-виховного характеру. Так, у ході проведення трьох Всеукраїнських Вахт Пам'яті було знайдено і з пошаною поховано 3,5 тисячі загиблих бійців і командирів Радянської армії; спільно з Інститутом прикладної інформатики створено інформаційний банк даних на 90 тисяч співвітчизників, котрі загинули чи пропали без вісті у роки Великої Вітчизняної війни [2, 445].

Важливу роль у підвищенні ефективності діяльності молодіжних громадських організацій з патріотичного виховання молоді відіграє *краєзнавча робота*. С. Оришко, досліджуючи роль туристсько-краєзнавчої діяльності у патріотичному вихованні старшокласників, її суть вбачає у перетині таких процесів як пізнання історії й сучасності свого краю, народу, Батьківщини, їх духовних і культурних надбань; формування почуття любові і шанобливого ставлення до них; формування готовності до праці на їх благо і захисту їх інтересів; актуалізація процесів осмисленого життєвого й професійного самовизначення і самореалізації, діалектична єдність яких забезпечує формування молоді людини патріотом свого народу і країни [3, 10].

В. Обозний звертає увагу на роль краєзнавчо-пошукової діяльності у формуванні патріотичних цінностей у студентів, завдяки якій молодь залучається до емоційно-морального досвіду свого народу. Участь у краєзнавчій роботі, оволодіння пошуковими навичками сприяють моральному становленню особистості студента, його патріотичній зрілості. Коли студенти відкривають невідомі сторінки історії і культури рідного краю, відбувається природне становлення у них патріотичних цінностей. Вони відчують себе справжніми патріотами, громадянами, здатними за допомогою вивчення культурної спадщини малої батьківщини внести нову сторінку в історію України [4, 122-124].

Значний потенціал з виховання патріотичних цінностей молоді містить така форма діяльності молодіжних громадських організацій, як *участь у створенні та функціонуванні музеїв*. Як відзначає О. Абрамчук, формування національної свідомості, патріотичних почуттів студентської молоді ефективніше при їх активній участі у створенні університетських краєзнавчих музеїв, призначених для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури народу. Музеї при закладах освіти за умови правильної організації стають осередками освіти і виховання, сприяють формуванню у молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпечують духовну єдність поколінь [5].

Досліджуючи досвід подібної участі, С. Додурич до завдань музеїв відносить стимулювання розвитку патріотичних цінностей у студентів; виховання почуття любові у молоді до України, до свого народу та відповідальності за його долю і вміння служити йому; формування у юнаків і дівчат готовності жити в країні, пов'язувати свою долю з її майбутнім. Ретельна підготовка екскурсоводів до проведення тематичних екскурсій спонукає їх до зібрання, вивчення, осмислення історичних фактів, робить співучасниками історичних подій, здійснює на студентів емоційно-стимулюючий вплив, забезпечуючи вибір ними активної життєвої позиції, сприяє становленню патріотичних цінностей [6, 329].

Л. Гайда, розкриваючи роль музеїв при навчальних закладах у громадському вихованні молоді, відзначає, що під час залучення учнівської молоді до пошуково-дослідницької та музейної роботи формується громадянське мислення, учень досліджує проблеми, пов'язані з історією міста, регіону краю і загалом держави. Крізь долю родини, близьких і знайомих, осмислення подій, що відбувались саме у цій місцевості, закладаються основи регіональної та національної свідомості, розуміння місця й ролі українського народу у світовій цивілізації. Але найважливішим є те, що при пізнанні духовної та матеріальної культури, історії краю формується основа духовного світу молоді людини, складається система її духовних цінностей [7, 35].

Нарешті, варто згадати й таку форму патріотичного виховання молоді, як *зустрічі з видатними особистостями*, які є носіями «живого» історичного досвіду. Зокрема, для надання виховній роботі емоційного характеру О. Абрамчук пропонує використовуватися яскравий фактичний матеріал, позитивні приклади патріотизму відомих історичних діячів, письменників,

героїв національно-визвольних війн. Зустрічі з такими героями (ветеранами війни, праці, ученими, письменниками, поетами, художниками, громадськими діячами) мають ще більший вплив на патріотичні почуття студентів. земляки студентів або викладачі і співробітники-Особливо, коли видатні люди університету. У ході зустрічей відбувається оцінювання історичних явищ на основі принципів історичної достовірності, науковості, гуманізму, доброчинності, а також з позицій забезпечення взаємозв'язку між поколіннями. Під час таких зустрічей студенти знайомляться зі своїми сучасниками, які стали взірцем патріотичного служіння Вітчизні. Патріотичні подвиги нелітературних героїв дають можливість студентам реально пережити почуття прив'язаності до своєї землі, батьківщини [5].

Наступною формою участі молодіжних громадських організацій у патріотичному вихованні молоді є створення культурологічних *молодіжних клубів*. Адже дійсне патріотичне виховання може бути здійсненим лише на тлі глибокої національної культури, яка формує образ друга, а не ворога по відношенню до інших народів і культур світу.

Створення подібних молодіжних клубів, як і інших молодіжних культурних установ, значно підвищує ефективність діяльності молодіжних організацій, головним чином, за рахунок принципів комплексності, системності, впорядкованості, організованості, на яких ґрунтується функціонування подібних установ. Так, на думку І. Белецької, установи культури додають спільній соціально-культурній діяльності молодих людей якісну визначеність, значущість як для окремої особи, так і для груп людей, для суспільства в цілому. При цьому відбувається розвиток соціальної активності й творчого потенціалу, формування культурних запитів і потреб, організація різноманітних форм дозвілля й відпочинку, створення умов для духовного розвитку та якнайповнішої реалізації молоді особистості у сфері дозвілля. У цьому якраз і полягає призначення установи культури як соціально-культурного інституту, основна функція якого полягає в організованому об'єднанні людей для спільної діяльності щодо задоволення культурних потреб людини й вирішення конкретних соціально-культурних завдань [8, 33].

Загалом, згідно з І. Петровою, клуб розглядається як добровільна, організаційно оформлена ініціативна група осіб, які мають спільні інтереси, мотиваційно-ціннісні орієнтації, потреби, передусім у культурно-дозвіллевій сфері, і співпрацюють задля їх задоволення. Клубна діяльність являє собою особливий різновид дозвіллевої культуротворчості. Її істотними характеристиками є наявність міжособистісного культурного спілкування, задоволення багатоманітних потреб особистості, великі можливості для вияву й розвитку культурної самодіяльності, сприяння соціалізації та індивідуалізації особистості, динамічність розвитку, добровільність участі особистості у клубній діяльності. Відповідно, клуб, як оптимальна організаційна структура культурно-дозвіллевої сфери, відзначається особливою соціальною та індивідуально-особистісною мобільністю, яка дозволяє забезпечити відповідність змісту культурно-дозвіллевої діяльності соціально-демографічній та соціально-культурній структурі населення, потребам та інтересам різних вікових груп, сприяє розвитку культурного життя суспільства в цілому [9, 14].

С. Пішун, звертаючи увагу на появу в незалежній Україні клубів нового типу, що являє собою якісно інше громадське формування, вільне від політичних нашарувань, формалізму, жорсткої регламентації внутрішнього життя, зазначає, що цей заклад повинен сприяти задоволенню зростаючого інтересу молоді до своєї історії, культурно-мистецьких витоків, побутових традицій. Клуб дає можливість забезпечення дозвілля як засобу розваги і розрядки індивідуального і групового напруження; рекреації як засобу поповнення психофізичних сил, відновлення творчого потенціалу; компенсації як засобу залучення до особистісно-значущих культурних цінностей;

соціалізації як засобу залучення до неформальних громадських процесів і структур; самоактуалізації як засобу втілення індивідуальних творчих інтересів, а також саморозвитку і самореалізації особистого зростання в культурно-значущих сферах життєдіяльності суспільства [10].

Водночас у своїй діяльності молодіжні культурологічні клуби стикаються з низкою перешкод, що негативно впливають на ефективність патріотичного виховання молоді. Як відзначають Г. Щерба та Р. Яремкевич, сьогодні такі фактори, як уповільнення розвитку матеріальної бази закладів культури і відставання рівня організації роботи закладів культури від зростаючих потреб молоді, призвело до послаблення впливу державних культурно-просвітницьких закладів і громадських організацій на проведення молоддю дозвілля, що зумовило посилення тенденцій до його «одомашнення», тобто напрацювання у молодих людей такого стереотипу поведінки у вільний час, який характеризується одноманітністю, монотонністю, відходом від активних форм участі в культурному житті, а також розважальною спрямованістю. «Одомашнення» дозвілля як тенденція споживання вільного часу має негативні наслідки: по-перше, зменшення можливості громадського впливу на структуру і зміст вільного часу; по-друге, уповільнюється розвиток прогресивних форм молодіжного дозвілля, тобто скорочується частка часу найбільш активних, творчих, таких, що сприяють розвитку людини, видів діяльності і помітно зростає обсяг переважно пасивно-споживацьких видів дозвіллевої діяльності молоді, таких як перегляд телепередач і прослуховування радіо. Застійні явища у розвитку нашого суспільства в цілому призвели до застою і в дозвілєвій практиці: в молодіжному середовищі набули поширення апатія, споглядання, відчуженість, виникли значні диспропорції між домашніми, індивідуальними видами дозвілля і позадомашніми, суспільно організованими видами, а також між пасивно-споживацькими і активно-творчими видами [11, 107].

Враховуючи тенденції зменшення інтересу молоді до книг, мистецтва, театру з одночасним розповсюдженням орієнтацій на сферу розваг та пасивний відпочинок, А. Мороз веде мову про модернізацію молодіжного дозвілля, механізмами якої можуть бути: пропаганда через засоби масової інформації культурних форм відпочинку які виховують в молоді загальнолюдські якості, долучають до кращих здобутків світової та української культури; підтримка створення молодіжних громадських організацій, котрі об'єднуються на основі ідеї проведення вільного часу, сприяння діяльності клубів за інтересами, різних гуртків та колективів; забезпечення взаємозв'язку в діяльності культурологічних закладів відпочинку з сферою розваг, наприклад, при широкомасштабному святкуванні певних подій (день міста, день молоді, тощо.) проведення цілеспрямованої державної політики в галузі молодіжного мистецтва в Україні, створення стипендіального фонду для особливо талановитих молодих митців, тощо [12, 499].

Реалізація виховного потенціалу молодіжних культурологічних клубів передбачає звертання до історико-культурної спадщини українського народу, вивчення його традицій, цінностей, звичаїв, обрядів, поширення культурологічного, етнографічного знання у молодіжному середовищі.

В. Одарченко, досліджуючи проблему виховання національної гідності молоді, відзначає наявність в народному історико-культурному досвіді багатой спадщини засобів впливу на особистість, формування в неї загальнолюдських та національних цінностей, до яких належать рідна мова, родовід, рідна історія та краєзнавство, спілкування з природою, фольклор, народний календар, традиції, звичаї й обряди. Особливе місце при цьому займає народне мистецтво, що є квінтесенцією історико-культурних цінностей українського народу, відображає його найкращі

здобутки, риси, прагнення, зближує, об'єднує людей, допомагає окремій особистості відчутти зв'язок власної долі з долею своєї нації. У ньому сфокусовані кращі надбання національної культури, народні традиції, звичаї, національна самобутність тощо. Кращі твори народного мистецтва надають можливість людині всебічно пізнавати історію й сучасність, побут і традиції народу. Воно забезпечує прискорену можливість процесу саморозкриття індивіда, стимулює чуттєво-інтелектуальний, фізично-вольовий, морально-креативний потенціал і спрямовує якісний вплив на ціннісні орієнтації особистості завдяки гармонізації психіки, а також подолання відчуження від себе, природи, соціуму [13].

С. Зябрева, узагальнюючи досвід роботи студентських народознавчих гуртків, виокремлює наступні форми використання народних традицій: ознайомлення з народними традиціями шляхом розповіді про них, розкриття їх цінностей; підготовка і проведення бесід, кураторських годин за народною громадянською тематикою; свята народного календаря; проведення фольклорних свят: вечорниць, новорічних свят; створення народознавчих клубів, гуртків; підбір матеріалів для оформлення стендів, збирання матеріалів народознавчого характеру; спільна робота органів студентського самоврядування і гуртківців; відвідування студентами краєзнавчих, літературних музеїв, театрів, виставок, перегляд фільмів національних студій; активна пропагандистська діяльність з роз'яснення ролі християнської моралі і етики в розвитку сучасного суспільства тощо [14, 309].

Серед громадських молодіжних об'єднань, діяльність яких має яскраво виражений мистецько-культурологічний характер, Ю. Поліщук в першу чергу називає Спілку творчої молоді України «Liga Artis». Це об'єднання було утворене в листопаді 1993 року з метою пропаганди мистецтва молодих українських митців, традицій національного мистецтва, проводячи виставкову, концертну, кінематографічну, театральну діяльність в Україні та поза її межами. За період свого існування Спілка провела цілий ряд мистецьких акцій, серед яких всеукраїнські мистецькі фестивалі, виставки, концерти, вистави, театральні-мистецькі благодійні вечори, конкурси, фотовиставки, художні експозиції тощо. Основним змістом діяльності зазначеного об'єднання є створення умов для безпосередньої участі талановитої творчої молоді у відродженні та розвитку духовних та культурних цінностей українського народу, а також для захисту та задоволення законних творчих та інших спільних інтересів членів Спілки [2, 461-462].

Всеукраїнська Асоціація молодих дослідників фольклору ставить перед собою такі завдання: сприяння членам Асоціації у реалізації їхніх наукових, культурних та творчих інтересів у сфері народної творчості; створення умов для самореалізації молодих науковців, виконавців музичного фольклору та молодих композиторів, які у своїй творчості звертаються до народної музики і тематики; популяризація фольклору серед молоді; сприяння молоді у реалізації її бажання щодо ознайомлення з народною культурою; виховання молоді на основі народних традицій своєї країни та народної культурної спадщини. Асоціація об'єднує професійних фольклористів та любителів фольклору. З моменту створення зазначене формування провело ряд цікавих всеукраїнських заходів. До найбільш масштабних та успішних варто віднести: фольклорні байдаркові сплави по річках Ворсклі (липень-серпень 2001 р.) і Пслу (липень-серпень 2002 р.) та історико-фольклорно-етнографічну експедицію у Косівському районі Івано-Франківській області (липень-серпень 2003 р.) [2, 462-463].

Народно-демократичною лігою молоді реалізується програма «Студентленд – фестиваль молоді і студентства» як постійно діючий фестиваль молодіжних організацій, як форма співробітництва різноманітних молодіжних структур у культурно-мистецькій, ігровій,

просвітницькій та інших формах. Зокрема, досить значного резонансу в студентському середовищі набув всеукраїнський фестиваль «Нівроку», що має на меті популяризацію в молодіжному середовищі духовно-культурної спадщини українського народу [2, 458].

Ефективна діяльність громадських організацій щодо патріотичного виховання молоді також вимагає стимулювання розвитку молодіжних *спортивних організацій*, виховання патріотизму на спортивних досягненнях. Спорт має значний потенціал для комплексного впливу на особистість, дозволяє свідомо, цілеспрямовано та ефективно впливати на різні фізичні, психічні духовні якості та здібності людини. Спорт являє собою унікальний соціальний інститут, перетворюючи можливості якого перевершують можливості багатьох інших інститутів. Це обумовлено наступними чинниками: поєднання якісних характеристик праці, мистецтва, культури, професії; величезний запас документованих життєвих ситуацій і біографій конкретних людей, які являють собою приклади переможного протистояння сили духу сукупної потужності суперників, несприятливому збігу обставин, трагічним подіям; відповідність глибинним потребам людини у всіляких формах психічної ідентифікації (від героїчної до національної). У основі духовного перетворення індивіда в межах спорту лежить взаємодія психічних процесів: емоційного переживання драматизму реальної долі конкретного героя; контекстного усвідомлення невідповідностей у власній долі; формування вольової установки на втілення парадигми належної поведінки в житті [15, 195-196].

Означені можливості впливу спорту на формування особистості мають бути використанні у справі патріотичного виховання молоді. Адже спорт у сучасному суспільстві є вагомим чинником формування національної ідентичності, гордості за свою країну та її видатних представників.

В контексті досліджуваної проблеми варто також звернути увагу на *міжнародні молодіжні контакти* та їх роль у вихованні патріотизму української молоді. Патріотичні почуття і свідомість формуються лише на тлі поваги до іншого народу, сприяють утвердженню толерантності, розуміння і співпраці. Так, на думку О. Гриви, громадянське та патріотичне виховання значною мірою ґрунтуються на тих засадах, що й виховання толерантної особистості. На виконання цих завдань мають бути спрямовані такі кроки, як формування інтеркультурного менталітету, сприйнятливості до культурного плюралізму, вироблення негативного ставлення до будь-яких форм насильства, активне попередження тенденцій деструктивного націоналізму тощо [16, 31].

І. Харламов відзначає, що патріотизм не має нічого спільного із замиканням людини у вузьких національних інтересах. Дійсний патріотизм за своєю природою є гуманістичним і включає пошану до інших народів і країн, до їх національних звичаїв і традицій, до їх самостійності і незалежності і нерозривно пов'язаний з культурою міжнаціональних відносин. Якщо ці відносини сформовані, вони мають велике значення в моральному розвитку особистості і сприяють підтримці доброзичливих і дружніх зв'язків між різними народами і країнами, утвердженню в свідомості кожної людини розуміння величезної значущості загальнолюдських цінностей і ідеалів в прогресі суспільства. У цьому сенсі патріотизм і культура міжнаціональних стосунків найтіснішим чином пов'язані між собою, виступають в органічній єдності і визначають етичну значущість особистості [17, 349-350].

Очевидно, що реалії сучасного суспільства, яке характеризується як відкрите, інформаційне, постіндустріальне, вимагають зміни акцентів у патріотичному вихованні молоді. Зокрема, О. Петрова наполягає на необхідності враховувати, що сучасний освітньо-виховний процес повинен задовольняти всебічні потреби етнокультурних, соціально-політичних і конфесійних груп, так само як і духовні потреби окремої особистості. Все більшої популярності набувають ідеї про спрямованість виховання та освіти, з одного боку, на усвідомлення єдності світового

співтовариства, а з другого, – на почуття національного патріотизму та самосвідомості, толерантності відносин у суспільстві [18]. На думку А. Рижанової, нині маємо сприяти переходу студентської молоді від відчуття національної спільності до цінування своєї національної унікальності в єдиній усесвітній культурі, оскільки відкритість суспільств у інформаційній культурі забезпечує студентам пізнання специфіки культур різних етносів, регіонів світу, у цілому загальнолюдської культури через доступність як теоретичного пізнання (Інтернет), так і практичного засвоєння (туристична, міграційна свобода). Отже, маємо зважати на те, що інформаційне суспільство орієнтує етнос не на архаїчне відокремлення у власному минулому, не на індустріальну сьогоденну спрямованість на себе й сусідів, а на глобальну культуру майбутнього, загальне об'єднання людства, що неможливо без цінування унікальності кожної нації, водночас, з подоланням національного егоїзму [19, 32].

Література:

1. Памятники литературы Древней Руси. Начало русской литературы XI-нач. XII в. / под. ред. Л. А. Дмитриева, Д. С. Лихачева. – М. : Худож.лит., 1978. – 464 с.
2. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Высшая школа, 2004. – 512 с.
3. Памятники литературы Древней Руси: XIII век. / под. ред. Л. А. Дмитриева. Д. С. Лихачева. – М. : Худож. лит., 1981. – 620 с.
4. Опалько Ю. В. Збереження культурно-історичної спадщини в сучасній Україні: проблеми та перспективи / Ю. В. Опалько // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 83-88.
5. Абрамчук О. В. Патріотичне виховання студентської молоді у позааудиторній виховній роботі: електронний документ / О. В. Абрамчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 19. – Вінниця, 2007. – Режим доступу до журналу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu_pp/2007_19/text%201/patriotuchne%20vuxovanny a.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu_pp/2007_19/text%201/patriotuchne%20vuxovanny%20a.pdf)
6. Додуріч С. М. Формування патріотичних цінностей у студентів засобами краєзнавчо-пошукової діяльності / С. М. Додуріч // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – К., 2008 – Вип. 12. – С. 56-60.
7. Геллерштейн Л. С. Педагогіка в контексте древнерусської культури / Л. С. Геллерштейн, О. Е. Кошелева // Сов. педагогіка. – 1983. – № 8. – С. 94-101.
8. Біденко Ю. М. Громадянське суспільство: проблеми визначення та періодизації розвитку в українському контексті / Ю. М. Біденко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : «Питання політології». – 2011. – Вип. 19. – С. 127-133.
9. Петрова О. І. Соціально-філософські аспекти формування напрямків полікультурного виховання: електронний документ / О. І. Петрова // Інтелект. Особистість. Цивілізація. Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Донецьк, 2010. – Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/intelekt/2010_8/Petrova.pdf

10. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / К. В. Плоский. – К., 2009. – 20 с.
11. Який із п'ятих зазначених чинників найбільше об'єднує або може згуртувати народ України в єдину спільноту?: електронний ресурс. Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/socpolls.php?cat_id=31
12. Нахушев В. Ш. Социалистическое отечество и воспитание советского патриотизма / В. Ш. Нахушев // Научный коммунизм. – 1985. – № 4. – С. 133.
13. Опалько Ю. В. Збереження культурно-історичної спадщини в сучасній Україні: проблеми та перспективи / Ю. В. Опалько // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 83-88.
14. Івашковський В. Виховні засади розвитку особистості патріота України / В. Івашковський // Рідна школа. – 2005. – № 4. – С. 36-38.
15. Лукашук В. Трансформація спорту: від забави до індустрії / В. Лукашук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 2. – С. 130-143.
16. Громаднське суспільство: проблеми і напрями інституційного розвитку: навч. посібн. / заг. ред. Сурмін Ю. П. – Київ, 2008. – 156 с.
17. Хуснутдінов О. Я. Громадський рух як чинник формування громадянського суспільства в Україні (державно-управлінський аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / О. Я. Хуснутдінов. – К., 2003. – 20 с.
18. Петронговський Р. Про формування патріотизму в старшокласників / Р. Петронговський // Шлях освіти. – 2002. – № 2. – С. 40-41.
19. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / главный редактор А. П. Горкин, – Т. 2. – М., 1999. – С. 109.

Анализируются опыт и перспективы развития таких форм патриотического воспитания молодежи, как поисковая деятельность, краеведение, создание и обеспечение надлежащего функционирования музеев, спортивных организаций и т. п.; отмечается роль молодежных клубов и международных контактов молодежных организаций.

Ключевые понятия: молодежи, культура, общественные организации, патриотическое воспитание.

Analyzes the experience and perspectives of such forms of patriotic education of youth as a search activities, local history, development and ensure the proper functioning of museums, sports organizations, etc.; celebrated role of youth clubs and youth organizations of international contacts.

Key words: youth, culture, community organizations, patriotic education.